

Коломійчук В.О.

адвокат, здобувач,

Київський національний торговельно-економічний університет

«АНТИРЕЙДЕРСЬКА» КОМІСІЯ ЯК ОРГАН ПРОТИДІЇ РЕЙДЕРСТВУ

Зв'язок явища рейдерства та процедури державної реєстрації очевидний – під час протиправного захоплення певного активу зловмисник здійснює маніпуляцію з Державним реєстром речових прав, зокрема реєструє актив на себе чи третіх осіб, оскаржує законну реєстрацію, забороняє відчувати актив тощо.

У свій час заступниця Міністра юстиції України з питань державної реєстрації О. Оніщук зазначала, що рейдерство в державних реєстрах здійснюється різними способами, але можна впевнено стверджувати, що основною причиною цього явища є недосконала реформа у сфері державної реєстрації [1].

У жовтні 2016 року вітчизняний законодавець зробив якісний крок у боротьбі з рейдерством – було прийнято Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо вдосконалення державної реєстрації прав на нерухоме майно та захисту прав власності» № 1666-VIII [2] на виконання реформи адміністративних послуг у сфері державної реєстрації.

Вказаним актом, поміж іншого, Закон України «Про державну реєстрацію речових прав на нерухоме майно та їх обтяжень» (далі – Закон про реєстрацію) було доповнено новою статтею 37-1 «Здійснення контролю у сфері державної реєстрації прав», яка передбачила повноваження Міністерства юстиції щодо контролю, у тому числі моніторингу реєстраційних дій у Державному реєстрі прав, у сфері державної реєстрації з метою виявлення порушень порядку державної реєстрації прав державними реєстраторами, уповноваженими особами суб'єктів державної реєстрації прав [3].

Окрім цього, стаття 37 Закону про реєстрацію передбачала можливість оскаржити реєстраційну дію або відмову в ній до Міністерства юстиції [3]. Таке оскарження стало досудовим

способом захистити свої права та скасувати незаконну дію чи бездіяльність у сфері державної реєстрації.

У подальшому наказом Міністерства юстиції від 12.01.2016 № 37/5 (втратив чинність) було затверджено Положення про Комісію з питань розгляду скарг у сфері державної реєстрації, яка відповідно до п. 2 Положення є визнавалася постійно діючим колегіальним консультативно-дорадчим органом при Міністерстві юстиції, що в межах повноважень забезпечує розгляд скарг у сфері державної реєстрації [4]. З огляду на своє функціональне призначення орган отримав неофіційну назву «Антирейдерська комісія»¹.

Повноваження цього органу, окрім згаданого наказу № 37/5, визначені також Законом про реєстрацію, Законом України «Про державну реєстрацію юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців та громадських формувань» та Порядком розгляду скарг у сфері державної реєстрації, затвердженим постановою Кабінету Міністрів України від 25.12.2015 № 1128. В цілому, до їх кола входить: скасування реєстраційних дій та блокування доступу до державного реєстру, скасування акредитації державного реєстратора, притягнення до відповідальності посадової особи територіального органу Міністерства юстиції, направлення до Вищої кваліфікаційної комісії нотаріату при Міністерстві юстиції подання щодо анулювання свідоцтва про право на зайняття нотаріальною діяльністю.

09.01.2020 наказом Міністерства юстиції № 71/5 затверджено нове Положення про Колегії з розгляду скарг на рішення, дії або бездіяльність державного реєстратора, суб'єктів державної реєстрації, територіальних органів Міністерства юстиції, наказ № 37/5 визнано таким, що втратив чинність [5].

Концептуально призначення «Антирейдерської» комісії не змінилось, про нове положення передбачило створення Центральної колегії та регіональних колегій (для пришвидшення розгляду скарг та зручності в їх підтриманні особисто), зміну структури рішення Колегії (зокрема, запровадження стислих та повних мотивів рішення під хештегами «Мін'юстПростоюМовою» та «Мін'юстОфіційно»),

¹ Наразі орган має назву «Колегія з розгляду скарг на рішення, дії або бездіяльність державного реєстратора, суб'єктів державної реєстрації, територіальних органів», проте у цілях вказаної публікації буде використовуватись назва «Антирейдерська комісія».

оновлення кадрового складу колегій. Міністр юстиції Д. Малюська з цього приводу також зазначив, що змінено підходи до розгляду скарг. Якщо раніше по більшості скарг були відмови з формальних підстав – наприклад, через неналежне засвідчення копій, то зараз такої практики взагалі немає – не відмовляємо у розгляді скарги з формальних підстав [6].

Цікавою є статистика, розміщена на офіційному сайті Міністерства юстиції. Протягом січня-березня 2021 року «Антирейдерською» комісією було проаналізовано 679 кейсів, із яких 188 – задоволено. Як свідчать дані офіційної статистики, в I кварталі 2021 року збільшився відсоток скарг, у задоволенні яких Комісія рекомендувала відмовити. З усього масиву розглянутих кейсів «відмови» складають майже 72%. Як стверджує О. Оніщук, це є позитивною динамікою, що підтверджує ефективність кроків, зроблених у напрямі протидії «реєстраційному» рейдерству [7]. Що стосується минулого року, то за період з 16.01.2020 по 29.12.2020 «Антирейдерською» комісією було проаналізовано 2 694 кейси, з яких: 1 104 – задоволено; 1 590 – відмовлено по суті. При цьому кількість реєстраційних порушень у 2020 році суттєво скоротилася. В 48% рішень Колегії про відмову в задоволенні скарги було констатовано, що оскаржувані дії (рішення) державних реєстраторів проведенні відповідно до законодавства. Для прикладу: у 2019-му відмов з таких мотивів було втричі менше – всього 17% [8].

Варто звернути увагу на те, що у Верховній Раді вже на опрацюванні комітетів наразі перебуває законопроект від 06.11.2020 № 4338 «Про внесення змін до деяких законів України у зв'язку з впорядкуванням діяльності у сфері державної реєстрації речових прав на нерухоме майно та їх обтяжень та у сфері державної реєстрації юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців та громадських формувань» [9]. Вказаний акт пропонує повністю скасувати повноваження Міністерства юстиції щодо функцій адміністративного перегляду рішень, дій чи бездіяльності суб'єктів державної реєстрації, що залишить виключно судовий спосіб захисту порушених прав в результаті незаконних реєстраційних дій. Цей законопроект розроблено на виконання Указу Президента України від 08.11.2019 № 837/2019 «Про невідкладні заходи з проведення реформ та зміцнення держави» [10].

З огляду на Президентську ініціативу та підтримку законопроекту Кабінетом Міністрів України, прогноую, що з 01.01.2022 (такий термін встановлено у законопроекті) діяльність «Антирейдерської» комісії буде припинено.

Можливість таких змін викликає двозначну реакцію. З однієї сторони у ряді випадків «Антирейдерська» комісія, попри декларацію невтручання у спір про право, перебирала на себе функцію суду, а тому логічним кроком є її ліквідація. Але з іншої сторони, оперативне реагування на дії рейдерів, що успішно вдавалось «Антирейдерській» комісії, буде малоймовірним у випадку виключно судового контролю. Принаймні нинішні процедури адміністративного судочинства не передбачають можливості скасування реєстраційної дії у день її здійснення, а законопроект № 4338 наразі таких змін не пропонує.

Список використаних джерел:

1. Обережно – рейдерство! Як захистити державні реєстри та майно? Юридична газета. Публікація від 13.08.2019. URL: <https://jur-gazeta.com/publications/practice/inshe/oberezhno--reyderstvo-yak-zahistiti-derzhavni-reestri-ta-mayno.html> (дата звернення: 28.08.2021).

2. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо вдосконалення державної реєстрації прав на нерухоме майно та захисту прав власності: Закон України від 06.10.2016 № 1666-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1666-19#Text> (дата звернення: 28.08.2021).

3. Про державну реєстрацію речових прав на нерухоме майно та їх обтяжень : Закон України від 01.07.2004 № 01.07.2004. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1952-15#n428> (дата звернення: 28.08.2021).

4. Про діяльність Комісії з питань розгляду скарг у сфері державної реєстрації та Комісії з питань акредитації суб'єктів державної реєстрації та моніторингу відповідності таких суб'єктів вимогам акредитації : Наказ Міністерства юстиції України від 12.01.2016 № 37/5. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0042-16#Text> (дата звернення: 28.08.2021).

5. Про затвердження Положення про Колегії з розгляду скарг на рішення, дії або бездіяльність державного реєстратора, суб'єктів державної реєстрації, територіальних органів Міністерства юстиції : Наказ Міністерства юстиції України від 09.01.2020 № 71/5. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0024-20#Text> (дата звернення: 28.08.2021).

6. Денис Малоська: Колегія планує розглядати не менше 100 скарг щотижня. Міністерство юстиції України. Публікація від 30.04.2020. URL: <https://minjust.gov.ua/>

news/ministry/denis-malyuska-kolegiya-planue-rozglyadati-ne-menshe-100-skarg-schotijnya (дата звернення: 28.08.2021).

7. Динаміка зменшення: кількість скарг у сфері державної реєстрації бізнесу знизилась протягом I кварталу 2021 року. Міністерство юстиції України. Публікація від 20.04.2021. URL: <https://minjust.gov.ua/news/ministry/dinamika-zmshennya-kilkist-skarg-u-sferi-derjavnoi-reestratsii-biznesu-znizilas-protuyagom-i-kvartalu-2021-roku> (дата звернення: 28.08.2021).

8. Кількість реєстраційних порушень у 2020 році суттєво скоротилася: в кожному другому рішенні «антирейдерської» колегії Мін'юсту про відмову в задоволенні скарги було констатовано, що оскаржувані реєстраційні дії законні. Міністерство юстиції України. Публікація від 29.01.2021. URL: <https://minjust.gov.ua/news/ministry/kilkist-reestratsiynih-porushen-u-2020-rotsi-suttevo-skorotilasya-v-kojnomu-drugomu-rishenni-antireyderskoi-kolegii-minyustu-pro-vidmovu-v-zadovolenni-skargi-bulo-konstatovano-scho-oskarjувani-reestratsiyni-dii-zakonni> (дата звернення: 28.08.2021).

9. Про внесення змін до деяких законів України у зв'язку з впорядкуванням діяльності у сфері державної реєстрації речових прав на нерухоме майно та їх обтяжень та у сфері державної реєстрації юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців та громадських формувань: Проект Закону від 06.11.2020 № 4338. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=70368 (дата звернення: 28.08.2021).

10. Про невідкладні заходи з проведення реформ та зміцнення держави : Указ Президента України від 08.11.2019 № 837/2019. URL: <https://www.president.gov.ua/documents/8372019-30389> (дата звернення: 28.08.2021).

Кравчук О.В.

аспірантка,

*Національний університет біоресурсів
і природокористування України*

ДО ПИТАННЯ СУДДІВСЬКОГО РОЗСУДУ ПРИ ЗАБЕЗПЕЧЕННІ АДМІНІСТРАТИВНОГО ПОЗОВУ

Статтею 150 Кодексу адміністративного судочинства України суду надане право за заявою учасника або з власної ініціативи вжити визначені цією статтею заходи забезпечення позову.